

Forgács Zsuzsa Bruria

Egy úrbhajósnő vallomása Istennek

(regényrészlet)

És még hiszel? – kérdeztem, amikor az érettségi után újra találkoztunk Francival. Édesanyja, új férjével épp egy távoli, egzotikus országba utazott, így Franci végre felszabadult, birtokba vehette városszéli házukat, és én kitroliztam hozzá, hogy ott folytassuk barátságunkat, ahol nyolcadikos korunkban abba hagytuk. Valójában oly biztos voltam Franci hitében, amilyen bizonyossággal *Az ötödik elem* rettenthetetlen főhőse nyúl bele a felhasított hasú, haldokló énekesnő beleibe az utolsó puzzle-darabért, melynek helyreillesztése megakadályozza a világ-egyetem pusztulását. Azt hiszem, azért szegeztem Francinak mégis a kérdést, mert meg akartam erősíteni régi hadállásainkat, újra ki akartam élvezni utolsó cseppig a köztünk feszülő hitvitát annak összes aprócska részletével együtt. Jólesően meg akartam merítkezni benne, át akartam itatódni az Istenben való feltétlen hitének tiszta szívű csodájával, még akkor is, ha úgy véltem, minden, amivel Franci szembe gyalogolhat ezen a bolygón az ő szent hitét cáfolja, alázza, öklözi arcul. Hite miatt Francira kicsit úgy tekintettem, mint a *Mennyei ügyekben utazom* egyszerre briliáns és mégis kicsit ütődött főhősére, a tankönyv- és bibliaárusító vándorügynökre, aki engesztelhetetlen térítési mániájával akárkit ki tudott hozni a sodrából, fényes délelben, terített asztalnál, akár jóllakottan is, és bármikor sikerült kiprovokálnia, hogy ledobják a mozgó vonatról, vagy esetleg egy vidám farsangi bál közepette a nyílt utcán nyomják csatornába a fejét, miután alaposan gyomorszájon és vesén rugdosták.

Franci először finoman elfordult, és eleresztette a füle mellett a kérdést, mint akinek nincs ínyére most egy fárasztó kardozás. Aranylő fűrtjeivel szöszmötölt a fürdőszobatükörben, aztán kisétált a nappaliba, óvatosan megigazította a rojtokat a szőnyeg szé-

Fotó: Burger Barna

lén, és szabadkozva pillantott fel rám, *Száva bácsi mániája, tudod, a rakoncátlan rojtok.*

Nem akartam elhinni, hogy nem felelt azonnal. Elbizonytalanodtam: lehet, hogy jobban teszem, ha nem firtatom? Enyhe, hitetlenkedő szorongás futott végig zsigereimen. Valami kegyetlen, visszafordíthatatlan veszteség előérzete. Aztán mégis felfújtam magam, felpergettem a motort, és úgy ismételtam meg a kérdést, mint aki a szent háborúra vértezi fel magát: – Hiszel még? – Franci lesütött szemmel,

csodálkozva válaszolt. – Nem, már nem, már régóta nem. – Hosszú pilláit jó ideig nem emelte fel, tétován állt a megigazított rojtok szélén, pompás, aranyozott magassarkújában, melyben egy kicsit imbolygott, mint aki nem egészen biztos, hogy ezt a cipőt akarja viselni.

– Már régóta nem? – jajdultam fel, miközben a parketta veszélyesen megbillent alattam, sötét madarak rebbentek fel az ablakpárkányról, és én magatehetetlenül a karosszékre rogytam. – De hát milyen régóta? Hogy lehetséges ez? És hogyhogy nem értesítettél azonnal? – Franci továbbra se válaszolt, csak szelíden, bizonytalanul mosolygott.

– Biztos ez? – dadogtam továbbra is elveszetten. – Nem lehet, hogy mégis visszaszerezted a hitedet? Hogy legalább megpróbáld? – folytattam ostobán. Franci szeme még kerekébre nyílt. Nem győzött csodálkozni követelődzésem, őszintén nem értette, mi ütött belém. Elmúlt, hát elmúlt, oly rég volt már, mintha soha nem is lett volna. Finoman felhúzta a vállát. Értetlenül, kedvesen, és nyugtatgatóan rám nevetett. Neki ez már egy réges-rég lefutott ügy, minek ezt újra felbolygatni?

Már megbántam, hogy eljöttem hozzá. Nekem mindennél jobban szükségem volt az ő hitére, vagyis hitének tudatára, még ha csak a távolból is. Ha nem

jövök el, talán soha sem tudom meg, hogy Franci már nem hisz. És maradtunk volna lelkemben a nagy megingathatatlan páros. Ő helyettem is hitt, én meg helyette is nem hittem, és így volt teljes a világ, így, ilyen tökéletesen összeilleszkedve, egymásba kapaszkodva volt kikezdzhetetlen kerek az egész. Így volt egyensúly a világban ezen a hintán, melyen az ő totális hite és az én totális hitetlenségem egyensúlyozott egymás ellenében és egymás segedelmével. Így volt értelme az értelmetlenségeknek és megmagyarázhatatlanságoknak is, amiből mintha több lett volna körülöttem, mint mindannak, amiből átlátható, elfogadható magyarázatot kaptam a világban való létezésem értelméről. Ki fog most ezután hinni helyettem? Hisz én nem tudok, képtelen vagyok, hitetlen gyaurnak születtem, és ezen, úgy látszik, még az Isten se tud segíteni!

Komorán megráztam a fejem. Tetőtől talpig végigmértem Francit. Nem tetszett, hogy a hit rettenthetetlen gladiátora helyett, akitől négy éve elbúcsúztam, most egy elbizonytalanodott, szende szüzet találtam, és mintha Franci testének középpontjából az a hajóárbocként működő acélrúd is – melybe mindketten kapaszkodtunk, hogy öntudatosan engedjük, hadd kapjanak belénk a szelek, hadd lobogjunk szabadon – szórén-szálán eltűnt volna. Franci Isten katonájából mára egy vonzó, sudár és jólöltözött, lesütött szemű, pirulós, halk szavú első bálozó lett, készen arra, hogy a mindenekfelett való egy és oszthatatlan Isten jutalmának türelmes kivárása helyett sok kis földi istenecke prédája legyen.

Azokban a régi időkben, mikor még alsósként társbérletükben kellett aludnom, hogy Franci ne maradjon egyedül, mert elvált édesanyja Szása bácínál töltötte az éjszakát, kicsit szorongtam anyám és testvéreim nélkül. Franci viszont semmitől se félt, azt állította, hogy ő mindenütt otthon van, mert Isten vele van, vagyis benne lakozik Istenben, ahogy Isten meg őbenne. Lefekvéskor letérdepelt az ágy elé, és teremtőjéhez fohászzkodott, bár szerinte mindegy volt, hová térdel, bárhová is térdepelne, mindig az ő szeretett Úristene előtt térdelne. Ez a Franciban lakozó erő arra is képessé tette, hogy fenn tudjon maradni éjfélig, hogy meghallgassa a *Himnusz*t, míg én az összes próbatételt elbuktam. Akárhogy is fogadkoztam, hogy ébren maradok, és vele együtt fogom énekelni, mindig felverhetetlen mély álomba zuhantam, mire Franci – saját beszámolója szerint – a *Himnusz* hangjaira felkelt az ágyból, és a szoba közepére állt, hogy csengő szopránjával kísérje a rádióközvetítést, még akkor is, ha a társbérlo dühödten dörömbölt a fal túlsó feléről.

Francit akkoriban erősebbnek láttam magamnál engedményeket nem ismerő hite, rettenthetetlen

akaraterije és térítői tevékenysége miatt. Nyolc éves korunkban a déli harangszóra legalább tíz osztálytársnőnk volt képes az udvar rácsához vezényelni. Irigykedtem hatalmára a többiek felett, és össze voltam zavarodva. Csípőre tett kézzel álltam nem messze a kerítéstől, és összehúzott szemmel figyeltem a miatyánkhoz felsorakozó, kavicsos térdeplő, lehajtott fejű, imádkozó báránykákat. Nem hittem nekik, nem hittem a hitükben, úgy képzeltem, hogy csak Franci inkvizítori erejétől félnek. Hogyan lehet fontosabb az úttörők és a tizenkét pont kézzelfogható valóságánál a láthatatlan és kitapinthatatlan Isten? Firtatásomra a közelben lehunytt szemmel sütékérező kémianárnő megvonta vállát, nem tilos az ima az iskolában, mondta, és diadalmasan somolygott orra alatt, de magyarázattal ő se szolgált. Istenről nem lehetett beszélni és vitatkozni, csak hallgatni. Az Istenről való beszéd veszélyes, ingoványos talajnak bizonyult, hozzá csak imádkozni lehetett, de létét mérlegelni vagy őt magát bármihez hasonlítani nem.

Franci néha trükköket használt, hogy megtörje ellenállásomat. Kérte, kísérjem el a kápolnáig, és amikor odaértünk, annyira elvarázsolódtam a kápolna körül gazdagon szétszórt rózsaszirmok szépségétől és bódító illatától, hogy nem is vettem észre, hogy átléptük a küszöböt, és azt se, ahogy Franci egyre beljebb csábít, hogy végül a pap szobájában kössünk ki. Ott és akkor nem tehettem másként, minthogy hitetlenként én is keresztet vessek, ahogy ő, mert mások felségterületére tévedtem, és a minimális udvariasság így kívánta. De az átverés miatt napokig nem álltam szóba vele. Hamis keresztvételre kényszerített, és ezt nem tudtam megbocsátani neki. Aztán később felrémlt előttem a szelíd, fiatal pap sugárzó arca, és kezdtem többet megérteni a helyzetből, habár megfogalmazni nem tudtam. Jóképű fiatal pap volt, aki nyilvánvalóan Franci elvált apját helyettesítette Franci szívében, és akit Franci mindenáron meg akart hódítani, magához akart láncolni. Megtérítésem lett volna a fő érv arra, hogy méltó a pap figyelmére, elismerésére. Személyemben egy makacs, nehézfejű báránykát szállíthat neki, hogy egyszerre nyerve el Isten és az ő kegyét.

Franci egyre sűrűbben hozta szóba Isten kegyelmét, mely minden pillanatunkat megvilágítja, akár a szentjánosbogár páncélját. Mindenütt és mindenben Istent kereste és találta. Ha a felhők résén átsütött a nap a kutyatejjel borított rét felett, Franci felmutatott az égre, és követelte, hogy ismerjem el istenbizonyítékként. De én ott a felhők közötti résen áttörő fényben csak a szépséget magát találtam, Istent nem. Később, mikor felfedeztem a felhők között áttörő fénynyalábok képét zsoltóroskönyvében, felne-

vettem, ezért volt tehát mindez az istenbizonyítékok alfája és ómegája Franci szemében.

Egyik nap iskola után, a hegyoldalon Franci váratlanul véresen komolyra fordította a szót, kijelentette, hogy a papja megengedi neki, hogy továbbra is barátkozzon velem, de csak akkor, ha megtérít. Szigorúan és keményen nézett rám, hogy felfogjam a helyzet súlyosságát. Annyit mindenesetre megértettem, hogy neki mindennél jobban szüksége van a papjára, és nem fogja kockáztatni, hogy csökönyöségem miatt elveszítse a bizalmát. Éreztem, hogy Franci már mindenképpen elhatározta, kenyértörésre viszi a dolgot, hogy inkább elveszít, semhogy a Mennyek bejáratát és szeretett papját szem elől tévezzze miattam.

Elképedtem, bár megszólalni nem tudtam. Neki a pap engedélye kell, hogy barátkozzon velem? Micsoda áruulás! Éreztem, nem versenyezhetek a pappal, nem tudok semmit se nyújtani Francinak ezen a földön, ami versenyezni tudna Isten kegyelmével, mindenhatóságával és a fiatal pap bizalmának megszerzésével. Előre fájlaltam minden jövőben elmulasztott közös pillanatunkat és kalandunkat. A versenyfutást az idővel és az álom mákonyával az éjféle *Himnusz* énekléséért, mikor csak ketten vagyunk az egész kozmoszban, őrizetlenül.

Másnap a hegyoldalon újra gyötörni kezdett, olyan elszánt hévvel küzdött papjáért, mint Jeanne d'Arc Franciaországért. Szinte már az eszelősség határát súrolta a tévképzete, hogyha nem térít meg, és nem bizonyít, ő maga kerül pokolra. Egy ponton engedtem neki, de csak színleg, hogy lenyugodjon, és hajlandó voltam utána mondani a *Hívekegyet*, mert végül is érdekelt az ima szövege, amiképpen egy varázsmondóka, amitől elbűvölődtek a nénik a térdeplőn a templomban, és isteni nyugalom és emelkedettség szállta meg őket. Letérdeltünk, és mondatról mondatra mondtam utána szavait. Közben émelyegni kezdtem a helyzet hamissága miatt. Nem hittem az elismételt szavakban. Franci a jutalom hajszolása közben mindezt nem észlelte, hisz már a markában tartott. Képzeletében már messze a kápolnában járt, ahol megdicsőülten bejelenti papjának megtérésemet, lelki szemei előtt már zsebre vágott, sőt már úgy érezte, mintha egyenesen a papja előtt térdelnék. De alig fejeztük be az imát, nem bírtam türtőztetni magam tovább, felpattantam, és erőszakoskodása feletti dühömben kiöltöttem a nyelvem, és csúfondárosan bégettem, hogy beeeeeee, beeeeeee, nem is igaz, hogy hiszek, n e m h i s z e k! Nem hiszek Istenben, és kész. Nincs Isten, és punktum! És toppantottam.

Franci elsápadt, tudtam, hogy most jön a leszámolás. Csak azt nem tudtam, hogyan és mekkora.

Ami következett, arra sehogy sem voltam felkészülve. Nem tudtam, hogy meg fog fordulni velem a világ, hogy Franci szavai légkalapácsként sújtják majd mellkasom. Franci kitört. Lesújtott rám a büntető szavakkal, melyekre soha többé nem emlékezett későbbi életünk során, se tíz, se húsz, se harminc, se negyven év múlva, akárhogy is próbáltam felidézni neki. Nem, nem, nem mondtam ilyet, nem mondhattam ilyet, erősködött. Pedig mondtál, Te mondtad először nekem, Te voltál az első ember, aki ilyet mondott nekem, aki ezeket a szavakat mondta nekem földi életem során. Nem, nem mondtam, nem mondhattam, nem mondtam, nem emlékszem. Nem történt ilyesmi. Nem történhetett ilyesmi, mondta Franci húsz évvel később, és aztán harminc évvel és negyven évvel később is. Tökéletesen törődött emlékezetéből mindaz, ami akkor a hegyoldalon történt, mintha aszteroida-becsapódás pusztította volna el azokat a képeket, érzéseket, kijuttat szavakat, és a hozzájuk vezető szinapszisokat forró láva töltötte volna meg. Nekem viszont beégett agyamba minden aprócska részlet, mint tehát farába a billog. Ezerszer rágtam át magam a jelenet minden részletén. Még ma is meg tudnám találni a pontos helyet, ahol álltunk a fizikai térben. Lábunkat milliméter pontossággal bele tudnám illeszteni lábnyomainkba, még akkor is, ha a hegyoldal már nem létezne.

Franci háttal a várnak hunyorított a délutáni napba. Egymással szemben álltunk. –Igen – köpte rám megvetően szavait gyilkos nyállal permetezve –, igen, mert ti, zsidók feszítettétek meg Krisztust. – Franci ezzel sarkon fordult, elrohant, és otthagytott a kavargó déli sötétségben. Soha ekkora zűrzavart nem éreztem még szívemben és elmémben. *Mint egy halom hasított fa.*¹ Ki az a Krisztus, és kik azok a zsidók? És mi az a megfeszítés? Csak annyi volt bizonyos, hogy Franci valami szörnyűséggel vádolt meg engem és a családom. Pedig anyám saját gyerekeként szerette, testvéreim testvérüknek tekintették. Az iskolában egymás mellett ültünk, és még a napközi után is szinte minden percet együtt töltöttünk. Most mindennek vége. De honnan jött ez a forrongó gyűlölet? Mi táplálja? Mert nem hiszek Istenben? De ez miért kisebbítené az ő hitét? Miért van szüksége hitemre hitéhez?

Botladozva indultam lefelé a hegyoldalon, lelkem bekormozódott, összetört tükör, körötte felvert por gomolyog, és én nem látok semmit se könnyeimtől. Ha zsidó volnék, tudnék róla, tudnom kellene róla. Lehet, hogy a szüleim azok? De Franci honnan tudna erről, ha még én se tudok? Egy-egy apróság azért bevillant innen-onnan, hogy Krisztus talán ugyanaz, mint akit Jézusnak hívnak, és a megfeszítés talán

arra a keresztre szögelésre utal ott a templomban, elöl az oltárnál. Voltak Jézusról sejtéseim. Délelőttönként, ha csendre vágytam, a napköziből ellógva rengeteg órát töltöttem a templomban a nyugalom meg a fény miatt, ami átsütött a színes üvegtáblákon. Mások hite és a magányos üldögélés a padokban ellazított, emelkedetté tett. Most pedig, mint a fény az ajtó alatti résen, úgy szivárogtak át a láthatatlanságból az érzékelhetőségbe az elmemben, zsigereimben itt-ott megbúvó és elfeledett, eddig össze nem kapcsolt apró ismeretmorzsák, történések. Ahogy apám depressziósan fekszik az ágyon, és én nagymamáról kérdezem, de apám nem felel. Ahogy anyám minden reggel rituálisan letakarja apám ágát a rozsdabarna horgolt takaróval, az egyetlen és egyben utolsó kézimunkával, ami megmaradt nagymamától. Ez volt az a takaró, amit nagymamám apa vállára terített, mikor hamis papírokkal elindította apámat Afrika felé a háború alatt, ezzel a mondattal: „Ne félj, az asszonyokhoz nem nyúlnak!” De nyúltak. Ezt sem apámtól tudtam meg, hanem anyámtól, de nem nekem mondta, hanem az egyik vendégnek, hallottam, mikor egyszer késő éjjel felriadtam, és a falra tapasztottam a fületem.

Mikor hazaértem a hegyoldalról, feltéptem a nagyszoba ablakát, és kinéztem a két ház közé, aztán mélyen kihajoltam, néma, émelyítő iszonyattal és fulladásos pánikrohammal szívemben belezuhanam az égboltba, miközben két megválaszolhatatlan kérdést tettem fel magamnak: miért létezik valami olyan borzalmas, embertelen dolog, mint a végtelen, és miért kellett a nagymamámnak meztelenül sorban állni a gázkamrák előtt?

A két kérdés egyszerre, egymásba forrva sajgatta testem, miközben levegőért kapkodtam, és az aggódó vendégeket, hogy ki fogok zuhanni az ablakon, anyám próbálta megnyugtatni, hogy nincs semmi baj, csak gázszagot érzek, és ez nem először fordul elő. De a vendégek kérdő tekintetére, hogy akkor nem kéne mégis valamit csinálni azzal a gázzal, anyám szomorú mosollyal kijelentette, hogy nincs gáz az egész házban, a falakban csak villanyvezetékek futnak, minden villannyal működik a pincétől a padlásig, mind a négy emeleten. És hozatott velem egy széket, hogy ne üljek az ablakpárkányon, és ne azon ülve hajoljak ki a harmadikról, mert így könnyen belefejelhetek a betonba, hanem üljek a székre az ablak mellé, és úgy vegyem magamhoz a friss levegőt. De ne túl szaporán, mert el fogok szédülni, aztán meg el fogok ájulni, el fog sötétedni minden körülöttem, de nem a gáztól, mert nincs gáz, mondta hangsúlyosan anyám, hanem csak szervezetem túlzott széndioxid termelésétől.

Tudtam, hogy anyám csak áltatja magát és a vendégeket, ahogy egy ápolónőnek kell, de közben lel-

ke legmélyén ő is pontosan tudja, amit én, hogy gázszag van, hogy rettenetes, iszonyatos gázszag van, hogy mindenünnen szivárog a gáz. Titkos vezetékeken át jön a falakból, a falakban sunyin meglapuló vezetékekből. Ő is megkapta mindennap az arcába, amit attól a naptól fogva, hogy Franci a hegyoldalon megvádolt, én is. Volt, amikor suttogva, volt, amikor bajusz alatt mormogva, elharapva, de úgy, hogy mégis lehessen érteni, de legtöbbször nyíltan, egyenest bele az ember arcába. Nem tudom, mikor állt össze először az egész történet az egyik végétől a másikig egy teljes körré, csak azt tudom, hogy először minden külön volt. Aztán ami az időben, sorban egymás után történt, az kifeküdt, szétterült a tájban, mintha valaki minden történést összeszedett és összerázott volna egy nagy dobozban, aztán kiszórta volna őket újra, véletlenszerűen. Minden összekeveredett, nem számított már a sorrend, se az, hogy kinek mi az igazán fontos vagy érvényes. A saját fájdalmaim teljesen esetlegesen, önkényesen álltak ki a térből, és betöltötték látóteremet, eltakarják előlem az életem.

A gázszag és a végtelentől való iszonyodás összeforrása az iskolában kezdődött, mikor a mellettem ülő kislány édesanyja megölte magát gázzal. Az iskolával szemben laktak. Az anyuka kiányította a gázcsapot, és a tűzhelybe dugta a fejét, míg mi az iskolában kidobószotunk. Aztán a padtársamat hazaengedték, és soha többet nem láttam. Most viszont, hogy két évvel később Franci kitörése a hegyoldalon más dolgokat is megvilágított, megértettem, hogy a hitetlenek és hívők közötti vallásviták vége az is lehet, hogy az ember családját aaptalanul megvádolják, hogy megölték valakit, és mindez egy halandó számára átláthatatlan, felfoghatatlan módon oda fut ki, hogy az ember nagymamájának meztelenül kell sorban állnia a gázkamra előtt, meggyilkolására várva. Ami attól volt még fájdalmasabban letaglózó, mert azt is tudtam, a nagymama odaadó hívő és templomjáró asszony volt. Akkor tehát a végtelen felett uralkodó egy és oszthatatlan Isten, akiben Franci hitt, mégsem egy és oszthatatlan, és még csak nem is azonos, és főleg nem jó, vagyis nem elég jó ahhoz, hogy vigyázzon az ember nagymamájára. A végtelen világegyetem ezen a napon gazdátlanává vált. Teli mérgező gázzal.

Később is sok érthetlenséget fedeztem fel Franci vallásmagyarázataiban, amelyet bevallom, semennyi idő alatt sem sikerült tisztáznom és megértenem. Kétségeimre azt válaszolta, hogy amit elmond, azt nem érteni kell, hanem hinn. Én azonban ragaszkodtam ahhoz, hogy tudjam, mit jelent az, hogy aki a kereszten lóg, magára vette az ember bűnét, és ezzel megváltott mindnyájunkat. Először is nem tudtam semmilyen bűnről, amit tőlem vagy a nagyma-

mámtól magára kellett volna vennie, másodszor meg, ha ő magára vette és megbűnhődte, ahogy a koldus és királyfiban a koldus, akit a királyfi bűneiért náspángoltak el, akkor még sokkal kevésbé érthető, hogy az én jó és szép és odaadó szőnyegszövő nagymamámnak miért kellett a gázban végeznie.

Furcsa, hogy sokszor teljesen el tudtam felejteni ezekről a kérdésekről, mintha soha nem is kerültem volna szembe velük, és ha mégis felbukkantak, újra meg újra értetlenül álltam előttük, pont úgy, ahogy legelőször tettem. Rapszodikusán rám törő időszakos tagadásban voltam. Gimnáziumi kedvenc osztálytársnőmmel például gyakran tanultunk együtt, és ilyenkor az apja mindig kiabálva hívta ki a szobájából, és üvöltözött vele az ajtó előtt, hogy nem érti, miért nem tud rendes lányokkal barátkozni, és miért kell mindig zsidókat hazahoznia. Mikor Klári vérvörös arccal visszajött a szobába, és elnézést kért tőlem apja bunkóságáért, fel sem merült bennem, hogy a papa esetleg rám célzott, hanem elkezdtem számba venni Klári barátnőit, hogy vajon melyikük okozta a papa számára a gondot. Annyira nem vettem apja köpködését magamra, hogy Klári csodálkozó, felhúzott szemöldökű arckifejezése se zökkentett ki helyzettagadásomból. A bélyeg, melyet rám sütöttek, csak egy villámgyorsan lekopó, értelmezhetetlen matrica volt, melyhez nem igazán volt közöm, és amely újra meg újra a könyörtelen feledés homályába merült.

De mindaz a szellemi méreg, ami mégis beszívárgott, megtelepedett és meglapult bensőmben, hogy észrevétlen elárasszon, mindaz, amit ösztönösen letakartam itt, betuszkoltam ott, elvarrtam és bedugaszoltam amott, mindaz, aminek nem adtam hitelt, melynek tudatát kételkedve leráztam magamról, az valahol mégis utat talált magának a felszínre. Hiába biztosított anyám arról, hogy a szörnyűségeknek vége – és mikor az emberek felébredtek a háború borzalmaiból, egyúttal meg is világosodtak, és már nem fognak hasonló gonosztetteket elkövetni –, a rémségek, melyek csendben ólálkodtak éneben, csak az alkalmas időpontra vártak, hogy megleljenek, hogy fekete füstbe oltott vulkáni hamuként siseteregve előtörjenek egy résen, valahol a rekeszizmom és a gyomorszájam találkozási pontjánál.

Talán akkor sodorta el a tajtékos áradat az utolsó gátat, mikor a férfi, aki tizenöt évesen bűvkörébe vont, letérített pályámról, és kilökte bolygómat a vak ismeretlenbe, és én iszonyattal szívemben szabadesésbe kezdtem. Nem voltam felkészülve. Váratlanul, a semmiből jött a támadás, mint valamilyen cirkuszi késdobáló felém repülő tőre, mikor gonoszkodva megkérdezte, hogy én is sorban álltam volna zokszó nélkül a gázkamráknál. Értetlen arcomat

látva azonnal meg is adta rögtön a választ, gúnyosan biztosított arról, hogy ugyanazt tettem volna, amit a többiek, némán, megadóan és gyáván vártam volna a soromra, hogy megöljenek. Élvezettel, sokszor elismételte ezt az állítását, és mekegve nevetett hozzá. *Put down* – mondja az angol. Lekezelés, helyemre rugdosás, manipulálás, a kettőnk közötti hatalmi viszonyok éles fénybe helyezése. Neki csupán erről szólt mindez, nekem viszont szembesülést jelentett az emberben lakozó szörnyek rettenthetetlen hadával, és bár zsigereim mélyén mindezt tisztán éreztem, még nem rendelkeztem a válaszhoz szükséges helyzetismerettel, nem tudtam lepöckölni magamról a csalárd kérdést. Lépre mentem, és elkezdtem gondolkodni a képtelenségen, amire nincs válasz. Nem volt visszaút. Reggelenként arra ébredtem, hogy fekete füst gomolyog a gyomorszámból, és én le akarom szűrni, meg akarom ölni ezt a fájdalmas fekete lukat, amiből ez az artikulálatlan fájdalom árad megállíthatatlanul.

A kérdések elől előre menekültem. Tizenöt és fél évesen vakmerően kiálltam az országútra, és egyedül elstopoltam Lengyelországba, Oswiecimbe, és megkerestem a lágert, ahol megölték nagyanyámat és negyvenegy rokonomat, köztük tizennyolc gyermeket. De a láger kapuján már nem tudtam csak úgy egyszerűen átmenni. Visszatartott a kapufelirat. Hiába láttam már fényképeken, korábban nem igazán figyeltem oda rá, nem fogtam fel az értelmét. De amikor ott álltam előtte, cinizmusa leterített. „Arbeit macht frei.” Az első világháború után özvegyen maradt szőnyegszövő nagyanyámat oktatták ki vele a szabadsághoz vezető útról. Az állig felfegyverzett szörny leüvölti a fegyvertelen, egy szál Istenébe kapaszkodó nőt, mielőtt lekaszabolja. Visszabotorkáltam az országútra, mert úgy éreztem, nem mehetek át ez alatt a felirat alatt. Míg a stoppra vártam, egy zsebkendőt húztam ki zsebemből, és vele együtt kirántottam a négyrét hajtott papírlapot apám versével. *Germán mezőkre hullt alá a pernye.* Visszagyalogoltam a táborhoz, csukott szemmel haladtam át a kapun, és az első akasztófa dobogójának repedésén bedobtam a verset. Apámnak nem mondtam meg. Egyedüli túlélő volt, családjának kiirtásáról soha egy szót sem volt hajlandó beszélni senkivel.

A túra a haláltáborba nem segített. Ébredéskor még csukott szemmel kívántam pusztulását az engem kízó fekete luknak törzsem közepén. Hónapokon, éveken át görnyedtem, csukott szemmel ván-szorogtam ki reggelenként a fürdőszobába, hogy keressek valamit, amivel agyonüthetem ezt a testemet kízó, lelkeket szaggató fekete lukat, ahogy kihallgatása után Csurikova kereste a követ az udva-

ron, amivel agyonüthetné a fehér tábornokot, aki lemeszárolta bajtársait *A tűzön nincs átkelés*ben.

És minden reggel konokul átvertem magam, csukott szemmel, arcátlanul hazudtam magamnak, masszíroztam és hazugságokkal simogattam az elfektetült, gomolygó pontot – mely szűrésre várt testem közepén –, hogy ne kínozzon tovább. Hazudtam és áltattam magam, hogy lecsendesítsem a bennem lakó, véremre szomjúhozó, életemre törő ragadozókat. Ezer és ezer hamis esküvel próbáltam életben tartani magam. Azt hazudtam, hogyha jól viselkedek, ha nem engedelmeskedem a végső megoldásért engem zaklató, bennem lakó megkergült állatoknak, ha szépen lemorzsolom, ahogy kell, mint a kukoricát, az életemet, amennyi még hátra van – az ismeretlen léttulajdonos jóvoltából –, ahogy minden más jóra való ember is teszi, ha mint a rózsafüzért, számolatlanul küldöm napjaimat a fonott kosárba, ahogy illik, lázadás és súlyosabb kikötések nélkül, nos, akkor megígérem magamnak, hogy a következő tíz életemben, a következő száz életemben, a következő ezer életemben, a következő tízezer életemben fűszál lehetek valahol Szibériában, egy szép nagy tágas sztyeppén, egy-két lebegő sirállyal fejem felett. A végtelen csendben.

Nem mindig sikerült átvernem magam. Egy alkalommal reszkető kezekkel egy lepedőbe hajigáltam a lakásban fellelhető összes kést, villát, ollót, szűrőszerszámot, majd batyuba kötöttem az egészet, és kidobtam az ablakon az udvarra. Úgy éreztem, a másodperc töredékén múlt az életem. Pont úgy, ahogy *A Legyek Urá*ban múlt másodperceken a főhős Ralph élete a szigeten, ahol a gyermekek behódoltak a bennük elszabadult állatok terrorjának, és egymásra kezdtek vadászni. Rengetegszer olvastam el a könyvet szorongó szívvel, rettegve a főhős életéért, és hálás voltam a végsőóra partra szálló tengerészeknek, de szívem üres volt, mert tudtam, hogy a való életben senki sem fog kikötni a Földön az űrből, hogy véget vessen a bolygónkon folyó gyilkolászásnak, totális elnyomásnak, egymás testi-lelki kínzásának. Igen, egymagunk vagyunk itt a földön, mi, létünkről öntudattal bíró lények, és nincs az a mennyiségű ima, mely megvéd minket a Legyek Urától.

Mikor azután sok évvel később túléltem létezésed inaséveit, a saját világutazásodat, és megtanultad elfogadni, hogy hazádon kívül mindenütt szívesen látott idegen vagy, akkor ebből erőt merítesz, és azt hiszed, hogy már elég szívós vagy, és elég vastag rinocéroszbőrt növesztettél ahhoz, hogy azt is elfogadd, ha tulajdon hazádban viszont gyanús idegenként kezelnek. Ekkor hazatérsz, és megkapod életed első igazi pofonját. Egy volt emigráns társaddal állsz a felirat fölött, melyet a járdára festettek dok-

tor Mengele szellemi örökösei, akik az újonnan elnyert szabadság örve alatt most már nyíltan a véredre pályáznak. Ott állsz összerándult gyomorral a betonra mázolt felirat felett, miközben barátod világvégi rekedtséggel hangjában megállapítja: „Most vesztettük el a hazánkat.”

Úgy tettünk, mint az a sváb asszony, akit háromszor dobtak ki az országból a különböző diktatúrák, és ő háromszor kúszott vissza a határ szögesdrótja alatt a falujába, mert ő ott van otthon, az az ő hazája: azok a csillagképek az éjszakai égbolton, az a patak, az a domboldal és az a templomtorony, melyet ablakából lát, a szögesdrótoktól megszagatott ruhájában.

És amikor azt hiszed, hogy már mindenben túl vagy, mindent láttál, hallottál, amit kimérhettek rád számodra érthetetlen indíttatású elleneid, megélted anyád halálának poklát, helyéből kimart szíved az utolsókat rúgja, és meggyőződésed, hogy rosszabb már tényleg nem jöhet, akkor meglátogatod a legkedvesebb irodalom-történelem tanárod – akit istenítetted, és akiben megbíztál, akár a tulajdon édes szülődben, aki kamaszkorodban Adyt és József Attilát tanított neked, meg persze az alapot és a felépítményt, és aki a tanári ajtajába állva nem engedte, hogy kirúgjanak a gimnáziumból, legfeljebb – mind mondta – a testén keresztül, mert te képtelen voltál bejárni, s ő látszólag minden előzmény nélkül fejedbe vágja a jégcsákányt.

Ültök egy asztalnál a régi tanáriban, és miként a kiszakadt zagytározóból Devecsernél ömlik belőle az iszap arról, hogy ő már a diktatúrában megmondta a lányának, hogy ne menjen hozzá egy zsidóhoz, mert jöhet még egy más világ is, ahol újra gond lesz a gyerekek származása. És én megkukulva ülök, és hallgatom, hogy ő mi mindent tudott arról, amiről még senki sem tudhatott az ezeréves birodalomban, melyben éltünk: hogy egyszer mindennek vége lesz, és megint jön az előző garnitúra a sárga csillagokkal, a halálvonatokkal és haláltáborokkal, és mindez mennyire érthető és szükségszerű, mert a zsidók milyen hálátlanul, önzően viselkednek, és ezért pont ezt érdemlik, semmi mást. És imádott irodalom-történelem tanároból megállíthatatlanul ömlik a súlyos égési sebeket okozó szó, a szólamok, lényegében ugyanazok, melyek megtöltötték a zsidókat a Dunába lövöldözők fejét. De ő mintha nem tudna erről, mintha nem tudná, hogy nagy, meleg, befogadó anyai testét és szellemét megszállta egy lényétől elementárisan idegen erő, egy másik, homorú kozmoszból hozzánk átlőtt, eltevedt rakéta füstje, egy rakétáé, mely teljességgel véletlenül pont az ő gyomrában kötött ki, és most mintha azt próbálná kétségbeesetten felköhögni, le-

hetőleg még felrobbanása előtt, és közben teljes pánikban igyekszik kitalálni, ki is beszél ki a bensejéből, milyen úr, vagy egyenesen hadúr.

Én mindeközben köpni, nyelni nem tudtam. Mint egy gép álltam fel, mikor ő is felállt az asztaltól, és cókmojkait cipelve robotként kísértem el a buszmegeállóba, robotként szálltam fel utána és mentem át vele a Lánchídon, és robotként nyújtottam fel neki a kettes villamosra a szatyait a folyó túloldalán. Egy szót sem tudtam kinyögni, lebéultam, pedig tudtam, hátba kellene vernem, hogy az a sok lera-kódott, lényétől idegen üzemanyag mind a felszínre törhessen, akár egy olajfúró torony első lökete, mikor átszakítja a földkérget, hogy ő végre kiköphesse egyben az egészet, és csodálkozva, megkönnyebtülve ránézhesse, és felismerje, hogy ez a fekete, olajos, trutumós massa a betonon, ez mind nem ő. De nem tudtam már hátba vágni, elmulasztottam a pillanatot, mert furcsa módon visszatartott a tisztelet, hisz ő tanította nekem: „Hajnalban nyújtózik az erdő, ezer ölelő karja megnő, az égről a fényt leszakítja, szerelmes szívére borítja.”² Most pedig zavarodottan nézett le rám és romhalmazzá lőtt lelkemre a lépcső tetejéről, próbálta kitalálni, hogyan lehetne jóvátenni, ami történt, hogy lehetne azt a jégcsákányt mégiscsak valahogy kioperálni, eltüntetni, semlegesíteni, meg nem törtétté tenni. Ahogy zárul az ajtó, mentegőzésként még utánam kiáltja: *Azért te egy nagyon rendező lány vagy!* De tudja, mindez már nem segít rajtunk. A jégcsákányt azóta se sikerült kiműtenem a fejemből. Így, ezzel a fejdísszel járulok majd a mi kiismerhetetlen, kiszámíthatatlan, nekünk hátat mutató, már régóta más kozmoszok történései felé fordult Örökkévalónk színe elé.

Egy barátságunkat végigkísérő presszóban ülünk. Franci bizonytalanul szabadkozik, amiért ma sem emlékszik arra, hogy gyerekkorunkban bármit a fejemhez vágott volna a hegyoldalon származásomra és bűneimre vonatkozóan. De ceyloni fekete teáját elegáns, finom mozdulatokkal kevergetve azért elmondja, hogy édesanyja, a gyönyörű íászbajnoknő a rendszerváltás után belépett egy szélsőjobb pártba. Itt zavartan köhögcsél egy keveset, és még mindig hosszú, sűrű pilláit bocsánatkérően felemelve elrebeci a rettegett szót: tudod, zsidófalók. Elképedek és elmosolyodok egyszerre. Végre leírtuk a kört, végre megérthettem, honnan és miért jöttek a hegyoldalon az akkor még érthetetlen, vádaskodó szavak. Franci mosolyomra kicsit felenged, és elhadarja, hogy anyja mindig nagy tisztelettel beszélt édesanyámról, hogy sokat emlegette a nagyvonalú felajánlásait és segítségét, mikor bajban volt.

– Anyám a kivétel, a bizonyosság, hogy a többinek pusztulnia kell?

Franci fájdalmasan néz rám, felszavakból is értjük egymást:

– Igen, valahogy így. De van más is – mondja, és egy nagyon hosszú szünetet tart. – Tudod, anyám mindig sokat adott a nemesi származására, első férje és apám is nemes volt.

Bólintok, emlékszem a történetekre, a lovaglásokra, az elegáns öltözetekre. És hogy Francival magunk is íászatra jártunk. Büszke voltam az íjamra, amely majdnem akkora volt, mint én magam, és alig tudtam kihúzni, olyan rettentő, szinte égből kapott erő kellett hozzá. Egymás mellett álltunk a mezőn, dél volt, nem volt árnyékunk, a nap pontosan a fejünk felett sütött, és tökéletes kislánytestünk minden idegszálát ugyanarra célra tartva, lélegzetünket visszatartva engedték el nyílve szőinket, melyek lassított felvételben egymás mellett fúródtak a tábla közepébe. A táblára meredtem a messzeségbe, és tudtam, hogy ami történt, nem lehetséges. Franci mámorosan felém fordult: – Mondd, hogy hiszel!

A visszazökkent időben a pincérnő rettenetes csöröpöléssel a földre ejtette fagyis poharainkat, és szó nélkül elsietett a felmosóröngyért, Franci azonban most már megállíthatatlanul folytatta:

– Az egyik unokahúgom utánament a család történetének, hogy összeállítsa a családfát, és kiderült, hogy édesanyám anyja...

– Zsidó volt? – vágtam közbe hitetlenkedve.

– Igen. Fiatalon meghalt.

Itt most diadalittasan felkiálthattam volna, micso-da büntetés ez a mamádnak! De magam számára is különösen, nem tettem. Mérhetetlen csalódottságot éreztem. Mintha ez az apró információ kihúzta volna az én csodálatos lufimból a dugót. Azt hittem, Franci és az én barátságom, mely a világ minden pusztító vágya ellenében kitartott, kivételes. Egy keresztény hívő és egy hitetlen gyaúr barátsága, akiknek családjai különféle vándorutakról jöttek a gyönyörű völgybe, mely a hazánk volt, és melyben felnőttünk. Bizonyosság az emberiségnek az emberiségre, a megkülönböztetés értelmetlenségére. Ezzel a büszkeséggel a szívemben éltem le az életem. Most el kell vetnem ezt a szép, tiszta képet és nemes csomagolást, hogy szembenézhessek ezzel az áttekinthetetlen, kibogozhatatlan, zűrösebb újjal, túl hiten és hitetlenségem.

– És mit szólt anyád, mikor megmondtátok neki?

Franci értetlenül néz rám, még a kiskanál is kiesett a kezéből, hogy mondhatok ekkora ökörséget, hogy lehetek ennyire érzéketlen?

– Nem mondtuk meg neki. Beleőrült volna.

JEGYZETEK:

¹ József Attila: *Évzmélet*

² József Attila: *Áldalak búival, vigalommal*